

TRETMAN ŽENE U SREDNJOVJEKOVNIM STATUTIMA I ZAKONIMA

SILVIO BRAICA
Etnografski muzej
Iza Lože 1
21000 Split

UDK 34(09)+392.5;396(497.18)
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper
Primljeno: 21.XII.1995.

U tekstu se govori o južnohrvatskim dalmatinskim srednjovjekovnim statutima i položaju žene unutar njih. Uz Splitski statut obrađeni su Trogirski, Hvarski, Poljički, Lastovski, Korčulanski i Vinodolski. U svima njima vidljivo da je najvažnija tema u tretmanu žene njen miraz. Uz miraz pažnja se poklonila moralnoj sferi, te zaštititi žena od silovanja. U globalu može se reći da se najviše pažnje u obrađenim statutima poklonilo ženinim imovinsko-pravnim odnosima.

Ovime tekstom osvrnuti ću se na tretman žene u ponekim srednjovjekovnim statutima, koji vrlo vjerovatno oslikavaju položaj žene uopće u pravnom pogledu i to ne samo u našim krajevima već i u cijeloj Europi. U to na posredan način uvjerava i literatura (dijelom navedena dolje) koja obrađuje sličan korpus problematike.

Kako su statuti na povijesnom hrvatskom području (obrađeni ovdje) uglavnom talijanskoga podrijetla i talijanskoga govornog područja, Slaveni, Hrvati su "stranci" (uglavnom nepoželjni i negativno ocrtani), i tu se prije ogleđa srednjovjekovni Europski stav nego domaći, hrvatski. No i hrvatski statuti i zakoni donose se po uzoru na ove prve tako da legislativa postaje stvarno opća, generalna. Ipak, tu i tamo procuri neki tračak staroga slavenskoga pa i hrvatskoga prava (oslikano u predavanjima prof. dr. Katičića na zagrebačkom Filozofskom fakultetu sredinom 80-ih godina), stvarno zagubljenog u moru (pretežno) talijanskih zakonika. Na površinu izlazi samo kao pravna terminologija nerazumljiva većini. No kako to nije tema ovoga rada to se nećemo dublje baviti s ovim pitanjima. Potrebno je naglasiti da su "hrvatski" zakoni onaj Poljički i Vinodolski, i kada se promatra dolje prikazana legislativa to je potrebno imati na umu.

Statuti potječu većinom iz 14. stoljeća; najstariji je Korčulanski a najmlađi Poljički. Nastajali su redom: Korčulanski 1214. godine, Vinodolski 1288. godine, Brački (koji nije obrađen ovdje ali ga je potrebno spomenuti zbog kronologije) 1305. godine, Lastovski 1310. godine, Splitski 1312. godine, Trogirski 1322. godine, Hvarski 1331. godine i najzad Poljički 1440. godine. Dakle, vidljiva je vremenska podudarnost nastajanja statuta i zakona pa prema tome i podudarnost sadržaja i jezika koji se rabi u njima, neovisno kojega su podrijetla.

Prirodna uloga žene je da bude majka (podudarnost sa suvremenim kretanjima nekih krugova u Hrvatskoj pa i šire nije slučajna). Samim

time njen status uređivan je unutar obitelji, a to nije određivano, osim u ponekim točkama (od interesa grada ili komune), zakonima (o ovome vidi Delumeau, 1987; DUBY, 1987; Gurevič, 1987; pa i Mendas, 1986; Božić-Bužančić, 1982; Bošković-Stulli, 1991). Prirodno pravo, kakvo god da je bilo, dijelilo se na prirodno pravo žene (u ulozi majke) i na prirodno pravo muškarca (koji ispunjava sve uloge osim uloge majke). Toliko su bila odijeljena navedena prava (i obveze) da bi se moglo reći da muškarac u pravilu nikada nije zadirao u ženinu ulogu majke, čak ni u krajnjim situacijama kada bi majka umrla ili bila udaljena iz obitelji. Žena bi u nekim situacijama preuzimala ulogu muškarca i mnogi bi mogli pomisliti da se tu preklapaju njihova prava, ali ne! Žena bi tada prestajala biti žena i postajala bi muškarac - morala je *glumiti* muškarca (morala se odricati i svoje spolnosti, ukratko svega što ženu definira ženom).

Dakle, ono malo što je ženi ostalo da se riješi zakonima navedeno je ovdje. Više kao poticaj za raspravu nego kao neko konačno djelo.

Problematika žene pojavljuje se najčešće, i to je u pravilu najšire obrađeno, kod pitanja miraza. Tu se nije dozvoljavala greška i sve opcije su bile predviđene. Miraz kao važan činitelj ženske "neovisnosti" bio je zapravo činitelj ženske neovisnosti o muškom *nasljedstvu*. Vrlo pomno se brinulo da muškarac ne ostane bez nečega što se smatralo prirodno njegovim. U vremenima u kojima su pisani ovi statuti i zakoni to se stvarno držalo ispravnim i prirodnim. Miraz se proteže kroz sve zakonike i da njega nema vrlo je vjerovatno da se žena ne bi ni spominjala u mnogima od njih. Tolika važnost nije pridavana ni jednom segmentu ženina života, jer je u stvari i nema van imovinskih pitanja. Totalno je ograničena u svome raspolaganju *svojom* imovinom, da se na kraju vidi da to i nije njena imovina (misli se na miraz) već imovina njenih krvnih srodnika koji su taj miraz isplatili.

A kada bi mirazom ili uopće naslijeđenom imovinom htjela raspolagati nakon smrti muža morala je postati *muško*, zapravo morala je ukinuti svoju ženskost i potisnuti svoju seksualnost i glumiti muškarca. Dakle nema udaje, nema flertova, inače sva naslijeđena imovina odlazi uvrijeđenim i povrijeđenim muškarcima u obitelji ili vlasti. Nije čuvala čast muževa kreveta!

I u drugim slučajevima žena je morala, da bi koliko toliko opstala, dokazivati da više neće biti žena već da će postati *muškožena*. Danas to izgleda nekome smiješno, nekome tužno ali to su bila pravila igre i svi su ih znali.

Seksualnost je slijedeća stvar koja je negativno pridodavana ženi. Muškarac, kroz legislativu koja je ovdje obrađena, tu nije imao velikih poteškoća jer je on prirodni mužjak kojemu je više-manje sve dozvoljeno. Pa tako, kada se utvrdi da netko ima npr. *priležnicu* kažnjava se ona ne On. I u svim sličnim slučajevima krivnja je na ženskoj osobi, te se kažnjavala s obzirom kako bi narušila postojeće moralne norme.

Moral je bio važan i u sklopu gore rečenoga pazilo se da se blud ne *vidi*. Postojao jest i to nitko nije osporavao niti ga je zabranjivao (pa to je muška zabava), ali nije smio biti vidljiv, osobito *poštenim ženama* jer bi se, kako na jednom mjestu zakon kaže, i one vrlo brzo iskvarile,

pa to im je, Bože moj, u prirodi. Prije će biti da su zakonodavci brinuli da zakonite žene ne primjete svoje i tuđe muževe u krilu drugih lakih žena. Jer tračevi se šire velikom brzinom.

Važan segment je i zaštita žene od silovanja. Očito je silovanje bilo raširen prijestup jer ga svaki statut ima i to razrađen u detalje. Tako se grana na napastovanje udatih, djevica, plemkinja, pučanki, seljakinja. Ovisno o stupnju stiže i kazna - od smrtne do novčane. Naravno, silovanoj ženi zakon nudi brak sa silovateljem, *kao najpoštenije i za nju najbolje rješenje*. Jer time je sve rješeno. Muškarac je umirio svoju savjest i pred zakonom i pred Bogom. Ako ne pristane, mogao je dati miraz oštećenoj.

Zanimljivo je da je vrlo malo spomena vještica i to samo u "hrvatskim" redakcijama. U *gradskim* statutima ih nema. Inače je malo lokalnih (hrvatskih) primjеса u statutima, koje bi neupućen čitač sigurno očekivao mnogo većem broju.

Splitski statut

1. Slučajevi kada se može postupati po skraćenom postupku: (...) ako se za trajanja braka muž počne loše ponašati i rasipati svoju imovinu bilo u hazardnim igrama, bilo posjećivanjem krčmi ili na drugi način bude rasipao svoju imovinu, tada žena može tražiti da se protiv njenog muža postupi po skraćenom postupku i može zahtijevati da joj vrati ono što je bila donijela u miraz i sva prava koja ona u vezi s mirazom ima, a to zato da joj imovinu ne bi rasuo i potrošio. Tako će se ta dobra dosuditi ženi da bi mogla sebe i svoju djecu hraniti i prehraniti iz miraza i sredstava koja tom ženinom mirazu pripadaju (knj. III, gl. V., str. 83).¹

2. O svjedocima: Isto tako u građanskoj parnici (...) ni žena neka ne bude svjedok u građanskoj parnici. Isto tako u krivičnom predmetu muškarac mlađi od četrnaest godina i ženska mlada od dvanaest neka se ne saslušavaju kao svedoci (...) (knj. III, gl. VIII, str. 87).²

---

1 (...) ako se pred Kurijom splitske komune pokrene spor koji se prvenstveno tiče braka, tada Kurija grada Splita neka se nipošto u to ne miješa, jer se radi o pitanju koje je čisto duhovnog karaktera, već neka se upute (stranke) na duhovni sud gospodina splitskog nadbiskupa čija je prvenstvena nadležnost da sudi o braku, a dosljedno tome i o mirazu koji ide uz brak s obzirom da onaj tko raspravlja o glavnoj stvari može i mora uzgredno proučivati i o sporednoj. Ako je u prvom redu u pitanju miraz ili zaručna kapara a ne brak, tada to pitanje mora pretresti načelnik i svjetovna Kurija splitske komune, osim ako bi se zahtijevu za miraz uputio prigovor u kojemu bi se istaklo da taj brak nije valjan bilo zbog krvnog srodstva, ili zbog rodbinskog odnosa, ili zbog maloljetnosti, ili zbog drugih razloga zbog kojih brak po pravu ne može postojati. U tom slučaju također takav spor treba uputiti na gospodina splitskog nadbiskupa, jer ako brak već po samom pravu ne vrijedi, ne može se tražiti ni miraz, ni zaručna kapara. To zato jer pravo određuje da ondje gdje nema braka, nema ni miraza, ali bez miraza brak se može zakonito zaključiti (knj. III, gl. VI, str. 83-84).

3. Otac i majka ne smiju bez razloga razbaštiniti svoju djecu: (...) Četvrti razlog je ako sin spolno opći sa zaručnicom, ljubavnicom ili priležnicom svoga oca. (...) Sedmi razlog je ako kćerka griješi svojim tijelom time što neudata s nekim spolno opći prije 25. godine života (knj. III, gl. XIX, str. 95).

4. O supruzi koja nadživi muža: (...) ako tko umre bez oporuke a nema djece niti unuka kao svojih potomaka, ali ima ženu, a prihodi od muževljevih dobara budu godišnje iznosili preko trideset libara, neka se ta supruga zadovolji sa trideset libara a za ostatak neka joj se odrede zastupnici odlukom Kurije koji neka toj ženi (godišnje) daju spomenutih trideset libara a ostatak prihoda i dohodaka neka odvajaju za dušu samog pokojnika dok god bude ona živjela kao udovica. Međutim, ako bi se preudala ili bi umrla, neka imovina pripadne pokojnikovim najbližim srodnicima. Ako muž umre bez oporuke, tj. bezoporučno, onda i miraz i ostala ženina imovina neka joj se ostave netaknuti i neka budu njeni; a ako se bude htjela preudati, neka joj se predaju ta dobra ili procijenjena protuvrijednost (knj. III, gl. XXIV, str. 99).

5. O supruzi postavljenoj za izvršiteljicu oporuke koja zaključi drugi brak: (...) ako je muž u oporuci ili drugoj posljednjoj volji odredio svoju suprugu za izvršiteljicu oporuke ili je ona imenovana kao tutor pokojnikove djece, pa ta žena zaključi drugi brak, neka odmah prestane njena služba izvršiteljice oporuke i tutorice tako da se ona više ne može umiješati u posao tutorstva i izvršiteljice oporuke (knj. III, gl. XXVIII, str. 100-101).

6. O udovici koja se ne uda: (...) ako netko umre i ostavi ženu i djecu, a ta žena odluči da će živjeti kao udovica i stanovati s pokojnikovim sinovima, da onda mora dobivati sredstva za život i za svoje potrebe od imovine pokojnikove i to koliko je dolično, već prema društvenom položaju i imovini pokojnika, sve do svoje smrti, dok bude stanovala s pokojnikovom djecom. Ako pak rečena žena ne može živjeti i stanovati s oporučiteljevom djecom, tj. s djecom rečenog pokojnika, tada spomenuta žena treba dobiti za svoje uzdržavanje i potrebe od plodova dobara svoga pokojnog muža i to srazmjerno prema broju pokojnikove djece tako da sama žena dobije toliko koliko ima svaki od pokojnikove djece sve do smrti te žene ako se ne preuda. Ali ako bi se preudala, neka poslije toga ništa nema od dobara samog pokojnika, osim ako joj je pokojnik nešto ostavio u svojoj oporuci ili posljednjoj volji (knj. III, gl. XXIX, str. 101).

7. O onome što ostaje supruzi poslije muževljeve smrti: (...) ako poslije muževljeve smrti njegovoj ženi ostane neka odjeća, pojasevi ili srebrno remenje, biseri ili ženski ukrasi i slično, neka tada te stvari ne pripadnu ženi, već muževljevim nasljednicima, osim odjeće neophodne ženi, za svakodnevnu upotrebu, i osim ako muž odredi da se prije

---

2 Isto tako sluga i sluškinja (...) neka se ne saslušavaju kao svjedoci protiv osobe koja živi izvan obitelji njihovih gospodara. Isto tako javni svodnici i javne bludnice neka se ne primaju kao svjedoci ni u jednom sporu (...) (knj. III, gl. VIII, str. 87).

spomenute stvari drugačije raspodijele. I uvijek treba pretpostaviti da rečene stvari pripadaju muževljevoj imovini osim ako žena na siguran način dokaže da su to bile njene vlastite stvari, a ne muževljeve, poštivajući u svemu tome utvrđene običaje grada Splita (knj. III, gl. XXXI, str. 102).

8. O zapisu u korist ljubavnice ili priležnice: (...) nitko ne smije ostaviti u oporuci ili nekoj drugoj posljednjoj volji ili na bilo koji način nekoj svojoj ljubavnici, suložnici ili priležnici više od deset libara (knj. III, gl. XXXII, str. 102).

9. O supruzi koja se ne preuda nakon smrti muža bez djece: (...) ako netko umre bez oporuke, ostavivši suprugu, a ne i djecu ili druge nasljednike, a žena bude htjela dalje živjeti kao udovica, može se slobodno koristiti dobrima pokojnog muža ako ih ne bude rasipala ili njima loše upravljala. Ako bi postupila protivno, tada je Kurija dužna odrediti drugi način naknade da bi udovica mogla primjereno zadovoljavati sve svoje životne potrebe. Ako bi se pak htjela preudati, neka dobije 30 libara od muževljevih dobara u vrijednosti od 300 libara, a ako vrijednost nije tolika, onda manje u istom razmjeru (knj. III, gl. XXXV, str. 104). Isto tako određeno je i naredeno, ako neki siromah umre bez oporuke i stavi ženu, ali ne i djecu, a žena koja ga je nadživjela hoće da se preuda, neka dobije od pokojnikovih dobara prema njegovoj imovini (knj. III, gl. XXXVI, str. 104).

10. O ženi koja se odaje bludu nakon muževljeve smrti: (...) ako se poslije muževljeve smrti žena koja živi kao udovica i koja se služi dobrima svoga muža odaje bludu te obeščasti bračni krevet svoga muža, neka se takvoj ženi oduzmu sve pogodnosti koje bi imala iz dobara ili stvari prethodno umrlog muža (knj. III, gl. XXXVII, str. 104).

11. O bezoporučnom nasljeđivanju: Ako je pak neka kćerka bila dobila miraz od oca ili od majke ili od drugih predaka ili potomaka ili srodnika pobočne linije, ili pak ako je dobila nešto od imovine bezoporučno umrlog pa se dogodi da bezoporučno naslijedi imovinu onoga koji joj je dao miraz zajedno s drugim najbližim pokojnikovim srođnicima prema spomenutom (nasljednom) redu, tada ta žena ili njeni nasljednici moraju unijeti, učiniti sastavnim dijelom i vratiti u zajednicu imovine za nasljeđivanje sve ono što je od pokojnikovih dobara ili od pokojnikove osobe ona dobila ako hoće bezoporučno s njima sudjelovati u nasljeđivanju (knj. III, gl. XLIV, str. 111).

12. O muževljevu priznanju za trajanja braka: (...) ako nakon zaključenja braka između muža i žene i za trajanja tog braka muž u nekoj notarskoj ispravi prizna da je dobio ili da je primio određeni iznos miraza od svoje žene i zbog toga muž obveže svojoj ženi svu svoju imovinu ili neki dio svoje imovine, neka takvo priznanje bude na teret samo mužu i neka vrijedi i obvezuje samo muža (...). Pri tome ostaje netaknuto svako ženino pravo za koje može dokazati da ga ima na imovini i nad imovinom svoga muža na osnovi svoje ranije i vjerodostojne isprave koja je bila sastavljena u vrijeme kad su oni zaključili brak (knj. III, gl. L, str. 114).

13. O onome što supruga posjeduje za trajanja braka: (...) sve ono što žena drži i posjeduje za trajanja braka, treba pretpostaviti da pripada

imovini njenog muža, osim ako bi žena očito dokazala da te stvari po nekom pravu njoj pripadaju (knj. III, gl. LI, str. 114).

14. O neslozi nastaloj između muža i supruge: (...) ako bi nastala neka nesloga između muža i supruge zbog koje bi ona otišla iz kuće gdje je stanovala sa svojim mužem, ili bi je muž istjerao, pa bi netko od njih podigao tužbu pred načelnikom, odnosno upraviteljem ili službenicima grada Splita, neka se ovako postupa: ako je muž rukama ili na drugi način lagano udario ili tukao svoju suprugu, tada će se muž osobno zakleti na sveto Božje Evanđelje da je neće teško povrijediti, niti okrutno s njom postupati, već da će se odnositi prema njoj blago, kao što i mora dobar muž sa suprugom postupati, i neka je nakon toga primi natrag. Ako ju je pak muž jako udario štapom ili nekim oružjem, tada će također položiti spomenutu zakletvu i dat će dobre i pogodne jamce da neće (više) bjesniti niti teško povrijediti svoju suprugu preko mjere uobičajene za muža. I neka se kaznom i globom muž primora da se stvarno toga pridržava. Ako bi pak muž tako bjesnio i bio toliko okrutan da supruga nikako ne bi mogla s njime živjeti i stanovati bez opasnosti po vlastiti život, tada neka se supruga ne primorava da se vrati mužu (...). (...) ako bi krivnja bila na strani žene, tada neka se suprug nikako ne primorava da joj daje uzdržavanje (knj. III, gl. LVII, str. 117-118).

15. O ženi koja se obvezala da će služiti nekome pa se uda: (...) ako koja žena koja nema muža obeća da će s nekim stanovati i služiti mu uz ugovor kao sluškinja ili služavka na određeno vrijeme, pa se u međuvremenu uda, neka se za naredno vrijeme računajući od dana kada je dobila muža ta žena oslobodi od spomenute obveze (knj. III, gl. LXI, str. 120).

16. Djeca moraju živjeti s ocem ili majkom: (...) ako dođe do nesloge između muža i žene, tada sin ili kćerka mlađi od tri godine moraju stanovati s majkom na trošak muža (...). Međutim, sin ili kćerka stariji od tri godine treba da stanuju i budu na uzdržavanju kod oca (knj. III, gl. LXIV, str. 121).

17. Miraz i ženina imovina ne smiju se otuđivati: (...) za trajanja braka muž nipošto ne smije otuđivati miraz i ženine nekretnine, a tako ni supruga i oboje njih, čak i onda ako bi oboje položili zakletvu jer je opće korisno da žene ne ostanu bez miraza budući da bi, ako bi postale siromašne, mogle lako doći u opasnost da zgriješe dušom i tijelom i da upadnu u grešan život. (...) nije pravedno da se žene obvezuju za tuđe interese jer bi poradi slabosti ženske naravi te žene mogle brzo zbog tuđih obveza upasti u bijedu i siromaštvo. Izuzimaju se sljedeći slučajevi kada žena može otuđiti i obvezivati svoj miraz i druga svoja dobra. To su: ako se radi o nuždi zbog gladi da bi pribavila hranu za sebe, muža i za svoju djecu (...); ako se njen muž ili neki od njenih sinova ili unuka nalaze zarobljeni u neprijatelja (...); ako su muž, ili njen sin, ili neki od njenih potomaka zadržani od neke vlasti ili od nekog suda (...); ako koja žena ima žensku djecu koju otac, djed ili drugi njeni preci koji su dužni brinuti se oko udaje djevojaka, ne mogu ih zbog siromaštva udati i dati im miraz (...) (knj. III, gl. LXXII, str. 126-127).

18. O ugovornim pomoćnicima koji prekinu služenje kod gospodara: (...) Jedino se supruga ne smije bez dozvole svoga muža obvezati ili obećati da će kod nekoga stanovati i služiti mu jer bi takvo obećanje bilo protivno volji Božjoj i propisima crkvenog prava zato što se supruge ne smiju odvajati od svojih muževa (knj. III, gl. LXXXIX, str. 135).

19. Neka se kćerka ne udaje bez očeva ili majčina pristanka: (...) nijedna ženska ne može sebi uzeti muža bez pristanka svoga oca i majke. A ženska koja bi suprotno postupila, neka izgubi svoj dio očevih i majčinih dobara (knj. III, gl. CXXVII, str. 161).

20. O zločinima što ih učine žene jedna drugoj: (...) ako neka žena počini zločin protiv druge žene, treba je kazniti na polovicu kazne i globe na koju bi bio kažnjen muškarac da je taj zločin počinio (knj. IV, gl. X, str. 177).

21. O preljubima i silovateljima žena: (...) ako tko oskvrne ili obljubi koju djevicu, ili opaticu, ili udatu ženu, ili udovicu, a ta je žena na dobru glasu i poštena, neka se kazni sa 200 libara. (...) Ako se pak radi o nekoj drugoj ženi koja pošteno živi ali nije djevica, ni opatica, niti je udata, niti udovica, (silovatelj) neka se kazni sa 50 libara. Ako je pak poznato da je takva žena na zlu glasu, tada zločinca treba kazniti sa 10 libara. Ali ako tko siluje javnu bludnicu, neka se kazni (samo) sa 100 solida. A osim toga onaj tko siluje neku djevicu, uz rečenu kaznu, dužan ju je uzeti za ženu. A ako je ne bi htio uzeti za ženu, dužan ju je bogato opremiti s tolikim iznosom (novca) koliko je vjerojatno da bi joj otac bio dao u miraz, tako da se može primjereno udati vodeći računa o društvenom položaju oca te žene i o vrijednosti njegovih dobara (knj. IV, gl. XXXVII, str. 195).

22. O oženjenom čovjeku koji drži ljubavnicu: (...) ako koji oženjen čovjek javno i očigledno u svojoj vlastitoj kući ili u unajmljenoj drži ljubavnicu, suložnicu ili priležnicu pa povodom toga (roditelji) ženini, ili ona sama, ili njena rođena braća podignu tužbu, neka se postupi protiv te ljubavnice, suložnice ili priležnice (primjenom) kazni (...); neka se (...) kazni sa 10 libara i neka se posve istjera iz grada Splita uz kazne i osude i neka joj bude zabranjeno da se ikada više vrati u sam grad. Slično tome, ako nečija žena počini preljub a sam njen muž to prijavi, ili je tuži, ili pokrene postupak pred gradskim upraviteljem, tada ta žena mora izgubiti svoj miraz, pa čitav miraz i sva ženina prava u vezi s mirazom neka pripadnu njenom mužu. I neka od dobara spomenutoga svoga muža ne uzmogne više ništa dobiti, ni za života ni za slučaj smrti, i neka se posve i uz teške kazne i teške globe istjera iz grada Splita tako da se više nikada ne može vratiti u taj grad (knj. IV, gl. XXXVIII, str. 195-196).

23. Žene na lošu glasu ne smiju stanovati u blizini poštenih gospođa: (...) strane se žene na zlu glasu i loša načina života koje sramotno i razuzdano žive nipošto ne smiju nastaniti u blizini dobrih gospođa u gradu Splitu. A ako bi se nastanile pa u povodu toga bude podignuta tužba (...), neka se uz kazne i osude protjeraju s mjesta stanovanja tako da nikako ne smiju obitavati uz dobre gospođe i uz dobre i poštene žene, jer življenje s lošim ženama kvari moral (knj. IV, gl. XXXIX, str. 196).

24. O priležnicama redovnika: (...) ako bi neka žena živjela javno kao priležnica kojeg redovnika ili svećenika, neka se šiba po gradu i neka se sasvim istjera iz grada Splita (knj. IV, gl. XLI, str. 197).

25. Nitko ne smije u (svom) stanu držati priležnicu ili suložnicu: (...) nijedan muškarac ne smije i da se ne usudi, makar bio samac i ne imao supruge, držati (preko osam dana) u svojoj kući ili stanu koju suložnicu, ljubavnicu ili priležnicu. A ako bi je držao preko osam dana, neka se priležnica kazni sa 10 libara, a načelnik odnosno gradski upravitelj neka joj naredi da napusti njegovu kuću. A ako je ne bi napustila u roku koji joj odredi gradski upravitelj, neka se šiba po gradu i neka se iz njega istjera tako da nikada više ne može u njemu stanovati (knj. IV, gl. XLII, str. 197).

26. O zločinima supruge: (...) ako nečija supruga za trajanja braka počini koji zločin zbog kojega je osuđena na davanje i isplatu nekog novčanog iznosa splitskoj komuni, da njen muž ne smije biti prisiljen na isplatu iznosa na koji je osuđena, već da se to mora isplatiti na teret ženina miraza i njene imovine. A ako žena nema miraza ili druge imovine iz koje bi se mogla naplatiti kazna, neka se ona zadrži i bude pod nadzorom na doličnom, prikladnom i pristojnom mjestu na njen vlastiti trošak dok potpuno ne isplati ono na što je osuđena (knj. IV, gl. LXXIII, str. 217).

27. O trudnici koja počini ubojstvo: (...) ako koja trudna žena počini ubojstvo ili koji drugi zločin zbog kojega bi morala biti lišena života, neka se smrtna kazna nad njom odgodi dok ne rodi, a u međuvremenu treba je brižljivo nadzirati da ne bi nakon porođaja izbjegla tjelesnu kaznu na koju je osuđena (knj. IV, gl. LXXXIV, str. 222).

28. Trudnica se ne smije podvrgnuti torturi: žena dok je trudna ni za jedan zločin se ne smije podvrći torturi, jer mučenja mogu oštetiti utrobu i dovesti plod u smrtnu opasnost (knj. IV, gl. LXXXV, str. 222).

29. O ženama koje stječu polovicu muževljevih dobara: (...) žene, supruge pučana i stanovnika splitskog distrikta koje nemaju nikakvu služinčad, a nose odijelo od crne čohe i rubac za glavu, u polje nose mužu hranu, idu po vodu i na peć (s kruhom), peru rublje i rade druge poslove bez služinčadi i one poslove koje inače čini služinčad, neka dobiju i moraju dobiti i bez ikakva izuzetka steći pravo na polovicu svih dobara što su ih njihovi muževi stekli za vrijeme trajanja braka (III reform., gl. CI, str. 388).

Trogirski statut

1. Plemkinje polažu zakletvu u kući, a pučanke svjedoče u crkvi: Naređujemo da neka žena, predložena za svjedoka u nekom sporu, ne smije ulaziti u općinsku palaču ili ložu radi davanja svjedočenja, već svoj iskaz daje ako je plemkinja u svojoj kući, a ako je pučanka u crkvi sv. Marije na trgu (knj. I, gl. 45, str. 28).

2. O kažnjavanju onih koji siluju žene: (...) ako tko siluje neku ženu, bilo plemkinju bilo pučanku, koja nema muža, da je dužan uzeti je za ženu osim ako je ona javna ili potajna bludnica, ali takvo bludništvo

se mora dokazati putem vjerodostojnih svjedoka. (...) Ako pak ona ne bude htjela njega za muža, neka toj ženi isplati dvjesta libara malih a uz to komuni još sto libara. (...) A ako netko siluje koju ženu, bilo plemkinju ili pučanku, koja ima muža, neka se osudi (na plaćanje) sto libara komuni i dvjesta libara onoj koja je silovana. (...) Ako ona kojoj je naneseo nasilje bude sluškinja ili javna bludnica koja javno prodaje svoje tijelo, neka (nasilnik) isplati bludnici zbog nasilja pet libara malih a komuni deset libara. Sluškinji pak neka plati deset libara (...) (knj. II, gl. 21, str. 78).

3. O kažnjavanju vračara: Ako se tko bude bavio magijom ili vraćanjem, pa mu taj zločin bude dokazan, neka zbog (tog) zločina spali sve do pepela. A ako ga komunalna vlast ne uhvati, neka bude u trajnom izgnanstvu i neka sva njegova dobra pripadnu komuni. (...) A ako bilo kada dopadne ruku komune, neka se spali kao što je rečeno (knj. II, gl. 26, str. 81).

4. O otpravnicu žene. O mužu i ženi koji ostanu časni udovci: (...) ako tko umre bez oporuke a ima ženu bez potomaka, i žena bude htjela ostanu udovica, neka joj bude dopušteno uživati dobra pokojnog muža tako da ih ne spiska i da njima loše ne upravlja, samo ipak ako ostanu udovica poštena i časna. Ali ako bi ta dobra spiskala ili njima loše upravljala, makar živjela pošteno, kurija je dužna pobrinuti se njoj za troškove izdržavanja tako da njezino udovištvo ostanu kako dolikuje u svemu što joj je potrebno. A bude li se htjela ponovno udati, neka dobije od dobara preminulog supruga 50 libara malih, a sva druga dobra neka pripadnu rodbini pokojnog muža. (...) Ženina pak dobra pokretna i nepokretna, i plemkinje i pučanke, koja ona donese mužu, neka joj ostanu uvijek čitava ne ubrajajući tu od njih dobivene prihode. Naime, ako bi žena donijela svom mužu sto ovaca, ili više ili manje, ili vinograd, ili njivu, ne može zahtijevati prirod od toga. (...) Ako žena ne ostanu u svom udovištvu poštena i časna, neka ne dobije nikakvu otpravnicu i ne smije ništa dobiti u posjed od dobara svoga pokojnog muža (knj. II, gl. 14, str. 134).

5. Muž ne može dati da se obrađuje ženin posjed bez njenog pristanka i suglasnosti: Određujemo da onaj tko drži neki posjed u ime svoje žene, kao što je ograđeni prostor ili zemljište, ne smije na tom ograđenom prostoru raditi, niti tu zemlju obrađivati, niti je dati na obrađivanje bez pristanka i suglasnosti te žene odnosno supruge. A ako postupi drukčije, neka izgubi što god je učinio radeći na tim posjedima ili na nekome od njih (knj. II, gl. 20, str. 138).

6. Žene, kad su njihovi muževi u gradu, ne mogu biti stranke na sudu. Žena u odsutnosti muža ne može tužiti niti biti tužena: Određujemo da žene, dok njihovi muževi budu u gradu, ne smiju bez ikakva izuzetka tužiti niti biti tužene, niti se pojaviti na sudu bez njihova pristanka, jedino što u odsutnosti muževa te žene mogu prodavati i otuđivati plodove i usjeve za potrebe svoga izdržavanja, i za te svoje plodove i usjeve mogu se pojaviti na sudu, tužiti i biti tužene od drugih, s tim da se ipak ne umanjuje i ne otuđuje nepokretna imovina njihova i njihovih muževa (knj. II, gl. 22, str. 139).

7. Žene ne smiju prodati ni obvezivati stvari iz svog miraza. Žena ne smije svoj miraz založiti bez dopuštenja kneza i kurije: Zbog toga da žene ne bi ostale bez miraza, određujemo da nijedna žena koja ima muža ne može ubuduće nikako i ni zbog kakva uzroka svojom voljom i s dopuštanjem i suglasnošću svoga muža ili posredovanjem druge osobe ništa od pokretnih i nepokretnih dobara svoga miraza prodati, darivati, zaduživati niti ikako otuđivati dok joj je muž živ (knj. II, gl. 23, str. 139).

8. Žena ne smije biti svjedok u građanskoj parnici: Budući da je bio običaj da se u građanskoj parnici ne vjeruje svjedočanstvu žene, a to nije bilo navedeno ni u jednoj statutarnoj odredbi, naređujemo stoga da se u statutarnu odredbu uvrštenu u knjigu I, glava 43 nadoda: Neka se nijedna žena ne primi kao svjedok u nekoj građanskoj parnici i neka se nikako ne vjeruje njihovu svjedočenju (I. knj. reform., gl. 22, str. 193).

9. Ne smije se odvoditi nikakva žena iz grada i distrikta. O (zabrani) odvođenja žena (1897, V. indikcije, dana 17. lipnja): (...) Neka se od sada pa unaprijed nijedna osoba, bez obzira na društveni položaj ili stalež, ne usudi i ne drzne odvesti ili dati da se odvede iz grada i trogirskog distrikta, morem ili kopnom, neka žena bez obzira na društveni položaj, bez dopuštenja sadašnje i buduće uprave Trogira, pod prijetnjom kazne od 50 libara, a i također naknade štete onom gospodaru ili gospodarici kod kojeg je ili kod koje je ta žena stanovala, ako bi kakve štete bilo (I. knj. reform., gl. 67, str. 233).

Hvarski statut

1. O čovjekovoj razredbi na samrti: (...) ako bi se neka kćerka udala bez dopuštenja i volje očeve, neka joj otac nije dužan dati nikakav dio svojih dobara. I, ako bi se neka kćerka, ženska, udala bez dopuštenja i volje očeve, a ako ne bi imala oca, bez majčinog dopuštenja, ili ako bi postupila protivno onome što bi njen otac naredio u svojoj posljednjoj volji, ne smije ništa dobiti od spomenutih dobara (knj. II, gl. XXXI, str. 120).

2. O onima koji umru bez oporuke a imaju potomke: (...) ako bi koja od ženskih potomaka bila udana s mirazom, neka se taj miraz smatra njezinim dijelom i ni jedan drugi dio od očevih ili materinih dobara neka (joj) ne pripadne niti uzmogne pripasti. A ako bi pokojnik imao ženu, neka jedan dio od spomenutih njegovih dobara, toliki koliki bi pripao jednome od navedenih njegovih potomaka, pripadne njegovoj ženi poviše miraza dok god bude udovica (knj. II, gl. XXXII, str. 120).

3. O ženi udanoj s mirazom: (...) ako bi koja žena bila udana s mirazom, mora dobiti dio svih očevih i majčinih dobara osim kuće i kućišta što se nalaze u gradu od kojih joj ne pripada ni jedan dio ako bi imala brata ili braće, muškarce, već spomenute kuće i kućišta neka pripadnu samo muškim potomcima (knj. II, gl. XXXIII, str. 121).

4. O ženi koja ima muža: (...) ni jedna žena koja ima muža ne može preuzeti nekakvu obvezu bez volje i pristanka svoga muža (knj. II, gl. XXXIX, str. 122).

5. O onome tko istjera ženu iz kuće: Ako bi netko istjerao ženu iz kuće bez opravdana razloga, neka gospodin knez i njegovi suci budu ovlašteni natjerati (ga) da joj daje za uzdržavanje onoliko koliko im se bude činilo dovoljnim dokle god ne bude pristao da se ona vrati kući (knj. II, gl. XXXI, str. 123).

6. O kažnjavanju onoga tko bi silovao koju ženu: Ako bi neki čovjek obljubio koju ženu protiv njene volje, neka su gospodin knez i suci ovlašteni odrediti kaznu za silovatelja koja im bude izgledala (prikladnom) vodeći računa o svojstvima silovanja i osobe (knj. III, gl. XIV, str. 129).

7. O kažnjavanju ženske koja počini krađu: Isto tako neka svaku žensku koja bude dovedena pred gospodina kneza zbog krađe, gospodin knez sa svojim sucima može ispitivati i dati na muke kako mu se učini pogodnim, pa sve krađe koje prizna da je počinila mora trostruko platiti u roku što joj ga odrede gospodin knez i suci. (...) a (za vrijednost) veću od pedeset malih libara, neka se spali tako da umre (knj. III, gl. XXXIX, str. 139).

Poljički statut

1. Kad tko izbije ženu: Ako tko izbije bilo čiju ženu, ili sestru, ili kćer, bez prava povoda s njihove strane, taj plaća dvostruku kaznu za nasilje, to jest 50 libara. Ako provali u kuću, te učini to u kući ili na dvorištu, taj plaća dva puta toliko, to jest 100 libara (gl. 42, str. 441).

2. O vrijeđanju muškaraca od žena: Ako ženska osoba navali na koga psovkama, nije dopušteno da je udari, već da odgovori. Međutim, ako ženska osoba nasrne na koga da udari ili napadne, da se počupa ili potuče s njim, a da joj on nije pružio pravoga povoda niti je kriv, - ako takvu potjera štapom do njezine kuće, za to ne plaća ništa (gl. 43, str. 442-443).

3. O zlostavljanju žena: Ako tko zlostavi i siluje žensku osobu, zakon prije svega zahtijeva da taj na svaki način plati glavom. Ali se ipak mora razmotriti kako i na koji način i zbog kojeg razloga i tko je taj čovjek i kakva položaja; i ženska osoba kakva je položaja, kakav glas uživa i čime se bavi. To sve treba razmotriti i procijeniti, što je i kako je, jer se ne mogu svi slučajevi nabrojiti. Prvo, ako se radi o bilo kojoj ženskoj osobi općenito, te je tko siluje i zlostavi bez njene volje, plaća joj mrtvom krvlju. Ako je žena udata ili djevojka zaručena, onda onaj nasilnik plaća njoj jednom mrtvom krvlju, a drugom njezinu mužu. Ako je djevojka neudata, a onaj također nije oženjen, a priliči se da se uzmu, onda je mora uzet za ženu po crkvenom zakonu, ili je tako opskrbiti i dati joj miraz da se može dolično prema svom položaju udomiti, tako da joj se ne nanese nikakva sramota ili prigovor (gl. 110, str. 511).

4. O vješticama i čarobnicama: Ako se uistinu nađe koja vještica ili čarobnica, ili vračara, kad se prva nađe, ima se bičevati; ako se nađe višeput, mora se spaliti (gl. 112, str. 513).

5. O nasilnom otimanju djevojaka: (...) nijedan Poljičanin ne smije silom otimati djevojku. Ako tko učini to uprkos poštovanoj općini, to jest ako otme djevojku silom, poštovana mu općina može napasti dom i

razvaliti kuću, a sve njegovo što god ima da se uzme u poljičku općinu, i to onome koji izvrši otmicu, kao i onome tko mu pomogne. To stoga zaključite jer je Stipan Kaćunić za svoga sina silom oteo djevojku koja je bila obećana drugome, isprošena i prstenovana po zakonu ovoga svijeta. Zato kazni poštovana općina Stipana Kaćunića s pedeset tolora, a don Ivanova sinovca s dvadeset tolora, a svakog svata koji je god bio u svatovima s deset tolora. Ako to ne donesu na zbor poštovane općine, treba da općina navali na njihovu kuću i da im uzme dvostruko, a sve to da pripadne poljičkoj općini (gl. 113, str. 515).

Lastovski statut

1. O braći i sestrama: (...) za slučaj da tko bude udavao svoju kćerku, jednu ili više njih, s mirazom ili prćijom, pa o tom mirazu ili prćiji bude sastavljena notarska isprava, da ta kćerka ili kćerke ne mogu više išta zatražiti od imovine očeve ili majčine, već moraju biti zadovoljne mirazima i svojom prćijom. I, ako nakon očeve smrti preostane jedna ili više neudanih kćeri, a budu preostali i sinovi toga oca, pa ti sinovi ne budu htjeli udati tu kćerku ili kćeri, neka ona uzmogne zatražiti i dobiti svoj dio očevine i to u podjednakoj mjeri kao i svaki sin (gl. XVIII, str. 211-212).

2. O udovici: (...) ako tko uzme ženu, tj. oženi se pa umre, a ta se žena nakon smrti muža bude htjela udati, da ona ne može uzeti ni sobom odnijeti nešto od dobara umrloga muža, osim onoga što je bila donijela u miraz ili u prćiju tome svom pokojnom mužu. A ako bi žena htjela čuvati (vjernost) postelji pokojnog muža, neka posjeduje sva dobra prije spomenutog pokojnog muža sve dok se ne bude preudala (gl. XIV, str. 212).

3. O silovanoj ženi: (...) bude li neki muškarac silovao koju ženu na tom otoku koja ima oca ili majku i bude li je obljubio, ako otac ili majka budu htjeli nju dati za ženu (silovatelju) i budu se mogli sporazumjeti s tim čovjekom, da on mora onu koju je silovao uzeti za ženu i neka ga ne stigne nikakva druga kazna. A ako otac i majka te djevojke ne bi nju htjeli dati za ženu ili ako se ne bi mogli dogovoriti s tim silovateljem, sva dobra koja po bilo kakvoj osnovi pripadaju tom silovatelju moraju pripasti toj djevojci koja je silovana a on neka bude protjeran sa spomenutog otoka Lastova (gl. XV, str. 212).

4. (Miraz): (...) naređujemo da nitko ne smije dati prćiju, odnosno miraz bez notarske isprave ili isprave lastovskog svećenika. I, na toj ispravi o mirazu koju sastavi lastovski svećenik knez mora staviti ruku. A ako tko dade prćiju odnosno miraz suprotno ovoj naredbi, neka to ništa ne vrijedi (gl. XXX, str. 217).

5. Udane žene ne mogu ništa drugo tražiti osim miraza: (...) nijedna žena na Lastovu koja se udala i donijela mužu svoj miraz ne može više ništa tražiti od imovine svoga oca ni svoje majke ni od braće ni od sestara, osim ako bi imala kakvu notarsku ispravu (gl. XXXII, str. 219).

6. O onome tko bi posadio ili sagrađio (nešto) na mirazu svoje žene: (...) svatko tko na otoku Lastovu nasadi vinograd ili sagrađi kuću

na zemlji koja pripada mirazu vlastite žene treba da dobije polovicu svega toga (gl. XXXVIII, str. 221).

7. Udana žena može napraviti oporuku samo glede četvrtine svoga miraza: (...) udana žena koja bude imala potomaka ne može učiniti oporuku osim u pogledu četvrtog dijela svoga miraza a ostala tri dijela moraju pripasti potomcima. A ako ne bude imala potomaka, a bude je nadživio ubogi muž, braća, sinovi od braće ili neudane sestre, onda može oporučno raspolagati polovicom svoga miraza (...). A u slučaju da ne bude imala majke, oca, braće, neudanih sestara ni bratovih sinova, kako je rečeno, ta ženska može razrediti i učiniti oporuku o čitavom svome mirazu kako joj se bude činilo i kako bude htjela (gl. LV, str. 230-231).

8. (Nijedna se ženska ne smije samo po svojoj volji udati): (...) nijedna se ženska, mlada ni bilo koje dobi, bez obzira kokvog je društvenog položaja, ako ima oca, majku ili braću ili sestre starije od sebe, ne može vjeriti ni bilo kako dogovarati se o udaji bez odobrenja (...) A ako bi koja ženska postupila suprotno toj naredbi tj. ako bi se otkrilo da se potajno vjerala s nekim čovjekom u namjeri da sklopi brak, hoćemo da gubi čitavu svoju očevinu i majčina dobra i sve ono što ima tj. da nikada više ništa dobiti ni od očevine ni od majčinih dobara jer se takva vjeridba odnosno tako načinjen ugovor, kako je rečeno, ne drži poštenom ženidbom iako je valjana prema crkvenim propisima (gl. LXXV, str. 243).

9. (Ključevi zatvora za žene): (...) moraju se načiniti dva ključa zatvora za žene od kojih jedan neka bude u rukama kneza a drugi u rukama svojevremeno najstarijeg suca ovog otoka (gl. CXXXVIII, str. 279).

Korčulanski statut

1. O silovanju žene: (...) ako tko siluje slobodnu ženu, a jednak joj je po rodu, neka je (...) ili uzme za suprugu ili neka joj isplati trideset perpera na ime njezina miraza. A ako je zaručena, redovnica ili udata, neka joj za (nanesenu) nepravdu isplati trideset perpera. A ako joj nije jednak po rodu, pa seljak siluje neku (ženu) plemenitiju od sebe, neka mu se odsiječe noga i neka gubi lijevo oko (knj. I, gl. XI, str. 87).

2. O tučnjavi među ženama: (...) ako bi se koje žene međusobno tukle kamenjem ili toljagom ili dale (jedna drugu) tući, ona koja bude kriva, neka gubi šest perpera, a ako ne bude imala odakle platiti, neka ostane u zatvoru dok ne isplati. A ako (jedna drugu) udari rukama, neka gubi tri perpera (...) A ako ona koja je pretrpjela udarac umre, neka se ona koja (ju je) udarila kazni kao ubojica (...) (knj. I, gl. XIII, str. 88).

3. O udovici: (...) ako bi koji čovjek imao suprugu pa umre, a njegova bi žena htjela čuvati (bračni) krevet svoga muža, tj. ne udavati se za drugoga, neka zadrži svoj miraz i svu muževljevu imovinu, ali s time da (je) ne smije svjesno uništiti i neka bude gospodarica. A ako bi se htjela udati, neka izdvoji samo svoj miraz, a čitava baština neka ostane potomcima (knj. I, gl. XXXVIII, str. 96).

4. O tučnjavi među ženama: (...) ako bi se koje žene međusobno tukle kamenjem ili toljagom ili dale (jedna drugu) tući, ona koja bude kriva neka izgubi šest perpera (...) (knj. II, gl. XVIII, str. 117).

5. O udovici: (...) Jedino, ako bi bilo obilje (imovine) koje bi prelazilo (njezine potrebe), tada je Kurija (...) dužna (...) odrediti toj gospodarici toliko koliko joj je potrebno za ishranu i odijevanje, imajući k tome u vidu da joj se daje, ako bi joj bio nužan, još sluga ili sluškinja (knj. II, gl. XLII, str. 126).

6. Nijedna žena ne može ostaviti više jednom sinu ili kćeri nego drugima: (...) nijedna žena ne može ostaviti više jednom sinu negoli drugima, niti jednoj kćeri više negoli drugoj. Ali može po volji ostaviti više sinu negoli kćeri i sinovima negoli kćerima (knj. II, gl. LXXV, str. 139-140).

7. O udatim ženama da ne mogu tražiti očevu ni majčinu imovinu: (...) ako su otac, majka ili braća udali svoju kćerku, odnosno svoju sestru, da se (ona) ne može, nakon očeve i majčine smrti, vratiti na očevinu niti išta tražiti od spomenute očeve imovine, osim ako bi ta kćerka ili kćerke imale (odgovarajuću) ispravu ili na osnovi oporuke ili druge javne isprave (knj. II, gl. XCVIII, str. 149).

8. O udatim ženama da ne mogu tražiti ništa poviše miraza: (...) Ako neka žena nema oca, braće ili brata, a udade se uz miraz s kojim ju je namirio neki njezin krvni srodnik ili srodnik po tazbini (...) ne može više nikada (...) još nešto tražiti od očevih ili majčinih dobara (...) (knj. II, gl. CXIII, str. 154).

9. Kada plemić siluje udatu plemkinju: (...) da se kojem plemiću koji siluje neku udatu plemkinju odmah bez praštanja odreže glava tako da baš umre (...) (knj. II, gl. CXXXII, str. 161-162).

10. Kada plemić siluje djevicu plemkinju: (...) ako koji plemić siluje neku djevojku plemkinju i (koja je još) djeвица (...) neka za kaznu plati sto zlatnih dukata (...) (knj. II, gl. CXXXIII, str. 162).

11. Kada plemić siluje udatu seljanku: (...) ako koji plemić siluje neku uatu seljanku, neka mu se odsiječe glava. Ako pak siluje djevicu (sa sela), neka plati pedeset dukata (...) A ako koji seljak siluje djevojku plemkinju, neka se objesi na vješala tako da umre (knj. II, gl. CXXXIV, str. 162).

12. (Udata) žena ne može otuđivati svoja dobra: (...) odsada unaprijed nijedna udata žena ne može ni na kakav način otuđivati svoja dobra osim u tri slučaja, i to ako se njezin muž nalazi u zatvoru (...), radi izbavljanja sina ili sinova iz zatvora (...), kada žena sama ili (ona) s mužem ili sinovima, odnosno kćerima trpi glad (knj. II, gl. CXL, str. 166).

13. Nijedna žena ne može otuđivati svoj miraz: (...) ne smije nijedna žena nikakvom prijevarom ili obmanom otuđivati svoj miraz bez dopuštenja i izričite suglasnosti Kurije (...) (knj. II, gl. CXLIII, str. 167).

14. Kako (udate) žene otuđuju (imovinu): (...) ne smije nijedna žena nikako i ni pod kakvim izgovorom otuđiti svoj miraz bez dopuštenja i izričite suglasnosti Kurije (...) (III reform., gl. IX, str. 184).

15. O bludnicama koje vrijeđaju poštene žene: (...) ako kakva svećenička priležnica ili (priležnica) kakve druge osobe ili javna bludnica uputi pogrdne riječi kakvoj ženi dobra glasa, mora se postaviti (tj. vezati) uz stup sramote i tu stajati čitav dan (III reform., gl. XIII, str. 185).

16. O ženama na zlu glasu koje vrijeđaju (poštene žene): (...) ako koja žena na zlu glasu i (loša) života uvrijedi koju ženu na dobru glasu u (njezinoj) prisutnosti ili odsutnosti, pa (ta) bude tužena i (to) bude dokazano, neka se išiba (trčeći) oko grada. I neka u tim stvarima bude dovoljno svjedočenje dviju žena (III reform., gl. XXIX, str. 190).

17. Ženin miraz ne smije se povećati ni umanjiti u svezi s dobrima (njezina) muža: (...) miraz nijedne žene ne može se povećati ni umanjiti u svezi s imovinom njezina muža, živog ili mrtvog (...) (III reform., gl. C, str. 213).

18. Kako mogu žene oporučno raspolagati svojim mirazom: (...) Nijedna žena, bez obzira kojeg je (društvenog) položaja, koja je udata uz bilo kakav miraz, (a) nema potomka, sina ili kćerku, na životu, ne može oporučiti svome mužu niti kojoj drugoj osobi izvan onih koji su (joj) dali miraz, više od jedne trećine svoga miraza. (...) A ako bi imala potomke, sina ili kćerku (...) pa bi svi umrli u dječjoj dobi (...) neka otac dobije polovicu tog miraza, a druga polovica neka punim pravom natrag pripadne onim prijespomenutima koji su (joj) dali miraz ili njihovim potomcima i nasljednicima (III reform., gl. CL, str. 237-238).

19. Nitko ne smije potajno zaručiti za suprugu neku (djevojku) bez privole njezinih srodnika: (...) žena ili djevojka koja (na to) pristane, neka smjesta izgubi sav svoj miraz, koji mora pripasti polovicom korčulanskoj Komuni, a drugom (polovicom) njezinim najbližim krvnim srodnicima bez čije je volje i znanja ona zaručena ili vjerena. Osim i iznimno ako (ona) zakonito dokaže sudu da je taj dogovor uslijedio zbog nemarnosti (njezinih) krvnih srodnika koji se nisu brinuli da je udadu (III reform., gl. CLI, str. 238).

Vinodolski zakon

1. I jedna dobra žena i dobra glasa, postavljena za svjedočanstvo, ako nema drugih svjedoka, vjerodostojna je među ženama, bilo radi psovanja, bilo radi tučnjave i ranjavanja (čl. 18, str. 107).³

2. I nitko ne može postaviti svoju ženu sebi za svjedočanstvo; ni za kakvu stvar nije mu vjerodostojna (čl. 20, str. 107).

3. I ako bi muškarac zlonamjerno skinuo ženi kovrljak ili pokrivaču s glave, a moglo bi se dokazati trima dobrim ljudima ili ženama, neka plati 50 libara (...) Ali ako žena ženi skine pokrivaču gore rečenu, plaća 2 libre dvoru, a njoj 2 ovce. Ako pak ne bi bilo ondje dobrih svjedoka, neka se zakune, koji niječe, da to nije učinio i neka je slobodan (čl. 27, str. 109).

4. I kćeri, koje su ostale poslije smrti oca i majke ili sinova, ako nisu ostala braća tim kćerima, moraju se opremiti ili tim kćerima ostaviti imanje očevo i majčino, da vrše svu onu službu, koju su bili dužni izvršavati dvoru oci i matere njihove (čl. 32, str. 113).

---

3 Uz ovu knjigu Vinodolski zakon obrađen je i u novijoj knjizi Margetić, 1980.

5. I ako bi tko učinio silu kojoj ženi, upotrebivši je spolno ili pokušavši to učiniti, mora platiti knezu 50 libara, a toj ženi također, ako se ne bude mogao s njom na koji način nagoditi. Ili ako (ona) za rečenu silu nema svjedoka, vjerodostojna je; svakako mora se zakleti samo 25, stavivši ruku na knjige dotičući se, za rečenu silu, protiv onoga, na koga se bude tužila; te porotnike ta žena neka nađe, kako bolje zna. Ako porotnika nema ili ih ne može toliko imati, ta je žena dužna zakleti se mjesto onih, koji joj manjkaju. Koje se pak s njom kunu, ili ona sama poslije prvog puta, moraju doticati se rukom i reći: "na nju se kunem". A svi njeni porotnici moraju biti žene (čl. 56, str. 123).

6. I ako bi se našlo, da je neka žena vračara, i moglo bi se dokazati vjerodostojnim svjedočanstvom, za prviput neka plati knezu 100 libara ili neka se spali, ako se ne bi imalo od čega platiti (...) (čl. 59, str. 125).

LITERATURA

Bošković-Stulli, Maja: *Pjesme, priče, fantastika*, Nakladni zavod MH - Zavod za istraživanje folklor, Zagreb, 1991

Božić-Bužančić, Danica: *Privatni i društveni život Splita u osamnaestom stoljeću*, Školska knjiga, Zagreb, 1982

Delumeau, Jean: *Strah na zapadu (od XIV do XVIII veka)*. *Opsednuti grad*, I, Novi Sad, 1987

*** *Strah na zapadu (od XIV do XVIII veka)*. *Opsednuti grad*, II, Novi Sad, 1987

Duby, Georges: *Vitez, žena i svećenik. Ženidba u feudalnoj Francuskoj*, Logos, Split, 1987

Gurevič, Aron: *Problemi narodne kulture u srednjem veku*, Grafos, Beograd, 1987

Hvarski statut, Književni krug, Split, 1991

Korčulanski statut, Statut grada i otoka Korčule (1214-1265), Književni krug, Split, 1995

Lastovski statut, Književni krug, Split, 1994

Margetić, Lujo: *Iz Vinodolske prošlosti. Pravni izvori i rasprave*, Liburnija - Školska knjiga, Rijeka - Zagreb, 1980

Mendras, Henri: *Seljačka društva. Elementi za jednu teoriju seljaštva*, Globus, Zagreb, 1986

Pera, Miroslav: *Poljički statut*, Književni krug, Split, 1988

Statut grada Splita, Srednjovjekovno pravo Splita, Književni krug, Split, 1985

Statut grada Trogira, Književni krug, Split, 1988

Tekst Vinodolskog zakona, u Barada, Miho: *Hrvatski vlasteoski feudalizam*, JAZU, Zagreb, 1952, str. 96-133

THE POSITION OF WOMEN ACCORDING TO MEDIEVAL STATUTES AND LAWS

(Summary)

The text deals with south Croatian, i.e. Dalmatian medieval statutes and the position of women according to them. Apart from the Split statute the paper brings facts from the statute of Trogir, Hvar, Poljica, Lasotovo, Korčula and Vinodolski. The most important issue, when speaking of a woman, according to all aforementioned statutes, is the woman's dowry. Apart from her dowry, the moral aspect is also considered, i.e. protection against rape. In general, it may be said that the greatest attention was paid to her property rights.

(Translated by Lada Gamulin)